

بازنمایی پوشاک دوره ساسانی، بر اساس مقایسه تطبیقی نقوش برجسته و ظروف

مهران منتشری^{۱*}، شب بو محمدی^۲

m.montashery1371@gmail.com

mohammadi.sh25@gmail.com

چکیده

در دوره‌هایی از زمان، واقعیت و ظهور و بیان آن با استفاده از میانجی‌هایی صورت می‌گیرد که بازتاب ذهنی یکی از این موارد بوده است. هنر، خلق بستری متعالی برای اندیشه‌های انسانی است که همواره در طول تاریخ، ایران، مبدع بسیاری از شیوه‌ها در زمینه هنر بوده است، شیوه‌های هنری که در دوران ساسانیان به اوج خود رسیده، از طرفی اهمیتی که پوشاک در طول تاریخ بشری داشته، واقعیتی غیر قابل انکار است. پوشاک در دوران ساسانی، نشان‌دهنده منزلت اجتماعی افراد بوده و با توجه به درباری بودن هنر در این دوران، در آثار هنری مانند نقوش برجسته و فلزکاری با لباس‌هایی مواجه هستیم که به لحاظ تزئین و زیبایی در اوج بوده‌اند. در این مقاله با استناد به منابع مکتوب تاریخی، به زمینه‌ای که هنر برای بروز و خودنمایی پوشاک ایجاد کرده، پرداخته شده است. پرسشی که در اینجا مطرح می‌شود این است که چه شباهت‌هایی بین این دو هنر از منظر پوشاک وجود دارد و هنر، چگونه برای این واقعیت بیرونی زمینه بروز و ظهور ایجاد می‌کند. در این پژوهش با رویکرد توصیفی-تحلیلی، و به روش کتابخانه‌ای، ابتدا به معرفی این دو هنر و نهایتاً زمینه‌های بازتاب پوشاک در آنها پرداخته خواهد شد. نتیجه حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که این دو هنر در اوج اسطوره‌ای بودن، به گونه‌ای واقع‌نمایانه نیز هستند.

واژگان کلیدی: دوران ساسانی، پوشاک، نقوش برجسته، ظروف.

۱- مقدمه

در ایران، از ایام کهن، پوشاک به عنوان عامل معرف ملت‌ها بوده که در دوران متفاوت از فرهنگ این مرز و بوم، همواره نقش خود را حفظ کرده است. سیر تحول اندیشه‌های مردم ایران در دوره ساسانی، تنها از طریق آرمان‌های سیاسی و دینی آنها حاصل نمی‌شود، بلکه بررسی وضعیت پوشاک آنها نیز، می‌تواند به شناخت بیشتر هنر این دوران کمک کند، چرا که پوشاک از نیازهای اولیه و اساسی بشر محسوب می‌شود و نوع آن، نشان‌دهنده منزلت و پایگاه اجتماعی پوشندگان آن است. در آثار برجای‌مانده از دوران ساسانی به ویژه هنر حجاری و فلزکاری، همواره شکل‌های متفاوتی از پوشاک این دوره را شاهد هستیم، به گونه‌ای که با مطالعه و بررسی این دو هنر می‌توان به رازهای نهفته بسیار در خصوص پوشاک پی برد. در مقاله حاضر، تلاش بر این است تا به مطالعه و بررسی دو هنر نقش برجسته‌سازی و فلزکاری و به طور خاص ظروف، در دوران ساسانی از یک منظر و با تأکید بر یک مفهوم مشترک (بازنمایی) پرداخته شود. در واقع سوال اصلی که در این پژوهش مطرح است، مربوط به جایگاه و تأثیراتی است که پوشاک در هنر و به طور موردی در دو هنر مذکور از این بعد بر یکدیگر داشته‌اند. پژوهش با فرض اینکه بین دو هنر حجاری